

dementietwente

Dementie van binnenuit

27 september 2022

Guus Timmerman
Yvon van Noort

© Stichting Presentie

presentie

1

'First Cousin Once Removed'

Leven met – vergevorderde – dementie is zwaar. Je lijkt te verliezen wie je was, wat je kon, je lichaam hapert en simpele dagelijkse dingen zijn ineens een grote opgave.

Verbinding maken met je omgeving wordt steeds lastiger.

Mensen beginnen te zeggen dat er niks meer van je over is, dat je nergens meer last van hebt, of zelfs dat je er niet meer bent.

Dat is een grote misvatting.

Filmfragment: *'first cousin, once removed'*; (2012), portret van dichter, schrijver en literatuurcriticus Edwin Honig door zijn neef Alan Berliner

© Stichting Presentie

2

‘Het verhaal over iemand met dementie is
altijd een verhaal van iemand anders met die
persoon’

- In de woorden van die verteller
- Die verteller zit zelf in het verhaal
- De persoon met dementie kan zich precies in die relatie
zo tonen zoals het verhaal vertelt

© Stichting Presentie

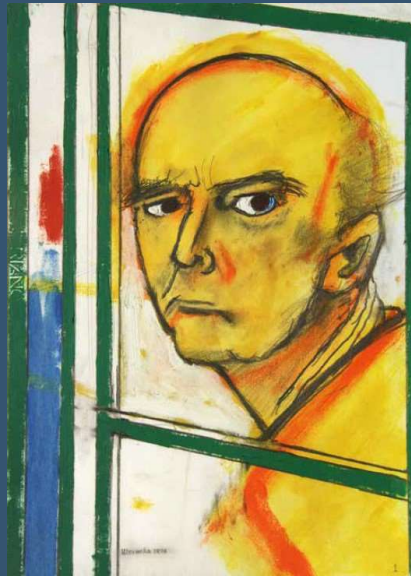

3

William Utermohlen,
Self Portrait 1996

Wissel uit met je
tafelgroepje:

Herken je dit: bij
verschillende
mensen werkt het
verschillend uit op
hun taal? Hoe dan?

© Stichting Presentie

4

Het boek kent 7 thema's:

lijden en levenslust
minder woorden, meer stemmen
lichaam laat afweten, maar helpt
buitenwereld komt teveel en te weinig binnen
het leven wordt kleiner, de opgaven groter
veel tijd en te weinig tijd gelijk
meer en minder van jezelf

En een praktijkroute: 'keien in de zorg' met
praktijkvoorbeelden en tips

© Stichting Presentie

5

'Weten dat er altijd een mens is'

- Te veel en te weinig buitenwereld
- Klein kijken
- Ieder is uniek
- Radicaler relationeel

Filmfragment trainingsacteur Linde Löbert

© Stichting Presentie

6

**William Utermohlen,
Self Portrait 1997**

Wissel uit met je
tafelgroepje:

Hoe is 'sfeer en stemming
van de ander' voor jouw
zorgverlening van belang?

Hoe kan de vraag 'Waar
ben jij?' daarbij helpen?

© Stichting Presentie

7

Te veel en te weinig buitenwereld

© Stichting Presentie

8

© Stichting Presentie

Wat betekenen 'prikkel's'? Wanneer heeft iemand 'last van te veel prikkel's'? En zijn prikkel's dan 'dingen' of misschien eerder handelingen die iemand doet? Kan iemand tegelijkertijd te veel en te weinig buitenwereld ervaren?

- Buitenwereld
- Die soms te veel binnenkomt
- Over prikkel's gesproken
- Stekel én stimulans
- Geen ding; iemand doet het

9

© Stichting Presentie

Prikkel's/ interpretatie

Hoe bepaal je 'wat een goede dag is' voor de specifieke cliënt/bewoner?

- a) Hoeveel rust/ stimulans/ activiteit/ is gewenst en mogelijk?
- b) Hoe weet je of mevrouw of meneer het naar de zin heeft? Waar zie je dat aan?
- c) Hebben jullie daar een zelfde of een verschillend idee over?
- d) Waar komt dat door?
- e) En welke variabelen spelen een rol (moment van de dag, wie betrokken is, wat daarvoor of daarna gebeurt)?

Hoe erg is het eigenlijk om (dood)moe te zijn als je net een heel leuke activiteit hebt gehad?

10

Minder woorden vraagt om meer stemmen

Hoe kunnen we iemand 'horen' of begrijpen die steeds meer woorden, steeds meer taal verliest?

Als iemand het zelf niet meer kan vertellen, welke verhalen weten of vinden we dan over iemand?

Hoe gaan we om met de verschillende verhalen, van de familie, de specialisten, de verzorgenden, die ieder een eigen kijk hebben?

(voor verhaal zie boek Dementie van binnenuit, pag. 46-48)

© Stichting Presentie

11

Wissel uit in je tafelgroepje:

Hoe ga je om met verschillende, soms zelfs tegenstrijdige verhalen over dezelfde persoon met dementie verteld door verschillende mensen? Bijvoorbeeld partners, andere familie, vrienden, kinderen, arts.

Bespreek een voorbeeld en onderzoek gezamenlijk

© Stichting Presentie

12

Meerdere verhalen:

Het is niet behulpzaam om te denken: we moeten hetzelfde verhaal hebben, we zijn het eens, 'op één lijn'?

De verhalen blijven naast elkaar bestaan, zonder verbinding

Het gaat erop dat de ander zich op verschillende manieren kan tonen aan verschillende mensen in verschillende relaties: je zit er zelf in.

Opgaven

We gebruiken de term 'opgaven', voor datgene waar de persoon mee aan het worstelen is, wat niet gemakkelijk gaat, waar je mee moet 'dealen'. Die komen bijvoorbeeld voort uit:

- desoriëntatie in ruimte
- moeite met apparaten
- moeite met taal
- geheugen
- tempo

Maar als je klein gaat kijken, wat zien we dan zoal op een dag?

René van Neer:

‘Dat is een belangrijk punt bij het opgenomen worden... bij het opgenomen worden. Je moet in een vreemde kring, kring springen... je moet zien waar je terecht komt... je kunt er helemaal weinig en niks op zeggen voor je zelf: hoe spring ik, wanneer spring ik, wat spring ik en wie springt er mee en... Ja, je moet uitkomen met je plaats, dus je moet springen waar de plaatsen open zijn... en daar kan niemand iets aan doen. En dan krijg je dus: de een... en dan de een springt daar, de ander springt daar... die springt daar, die springt daar...’ – ‘Je bedoelt: je moet maar afwachten waar je precies terecht komt?’ – ‘Precies! Dat dacht ik ook, ja.’

© Stichting Presentie

15

Werken op de grenzen van menselijk kunnen

 Oog voor Dementie

Het pleidooi   Werkwijze   Over ons   Nieuws   [Onderteken het pleidooi](#)

**VAN DICHTBIJ
ZIE JE MEER**

[Onderteken het pleidooi →](#)

EEN WARM PLEIDOOI VOOR VERGEVORDERDE DEMENTIE

Mensen met vergevorderde dementie zijn er nog wél. Het zijn mensen met verlangens,

178

© Stichting Presentie

16

Radicaler relationeel

- Samen blijven zoeken naar betekenis van wat de ander verstaat en te verstaan geeft, en daarbij steeds gedeelde grond opzoeken.
- Elk verhaal over iemand met dementie opvatten als een verhaal over hoe deze persoon zich laat zien in de relatie met de verteller.
- Je realiseren dat iemand met vorderende dementie steeds meer een ander nodig heeft om zichzelf te zijn.

Zie boek pag. 132 scène met kapper Jan

© Stichting Presentie

17

Wat te doen?

Relationeel werken wordt nog belangrijker

- Neem je kennis in je rugzak mee i.p.v. in je winkelwagen.
- Denk na over de horizon van het werk. Wat is uiteindelijk de bedoeling van het werk bij de mensen thuis/ de ouderenzorg/verpleeghuiszorg?
- Kijk klein
- Probeer te vertragen
- Blijf zoeken
- Vraag je af: Waar kan ik nu en hier (of morgen) aansluiten?
- Blijf leren van en met elkaar

© Stichting Presentie

18

Verder lezen?

www.presentie.nl

Leest, J., Timmerman, G., Linde, M. van der, Noort, Y. van, & Ouwerkerk, M. (2021). **Dementie van binnenuit**: Een zoektocht naar hoe het is om iemand met vergevorderde dementie te zijn. Tiel: Lannoo Campus

Leest, J., (2019). **Zal ik een liedje?** (Blogbundel) Een zoektocht naar hoe het is om iemand met vergevorderde dementie te zij. Haarlem, Zorgbalans (beperkte oplage gratis maximaal 1 exemplaar per persoon bestellen (excl. verzendkosten)

Verder lezen?

Leest, Judith and Guus Timmerman. "Samen jezelf zijn: Het belang van relationeel 'grenswerk' in levens met vergevorderde dementie." *Waardenwerk* 22, no. 84 (2021): 42-52. <https://www.waardenwerkdigitaal.nl/p/het-belang-van-relatieveel-grenswerk-in-levens-met-vergevorderde-dementie/6460> .

Leest, J. (2019). Glimp van een andere wereld: Trainingsacteurs over hun ervaringen als mensen met dementie. *Denkbeeld: Tijdschrift Voor Psychogeriatric*, 31(4), 8-11.
doi:<https://doi.org/10.1007/s12428-019-0047-z>

